

*Národní program mikrofilmování
a digitálního zpřístupnění dokumentů
obrožených degradací kyselého papíru
KRAMERIUS, 5. rok v knihovně
Národního archivu. Digitalizace
deníku Československá republika
/ Dagmar Spáčilová /*

V lednu 2010 podala knihovna Národního archivu „žádost o poskytnutí dotace z rozpočtu odboru umění a knihoven Ministerstva kultury České republiky“ na podprogram Kramérius v rámci programu Veřejné informační služby knihoven pro rok 2010. Dotace byla žádána na druhou etapu (pokračování) projektu komplexní digitalizace dokumentu – seriálu (bohemika) „Československá republika (Pražské noviny) 1920–1938, část 1921 (červenec–prosinec) – 1923 (leden–březen), navrženého k digitalizaci v rámci dlouhodobého projektu „Úřední a oficiální seriálové dokumenty republiky Československé“.

Zároveň byl projekt roku 2010 koncipován jako projekt nákupu moderního technického zařízení pro provozování Mediátéky knihovny NA a zpřístupňování digitalizovaných dokumentů v rámci projektu VISK 7 Kramérius i mimo něj a ostatních digitálních dokumentů a jiných elektronických zdrojů.

Projekty VISK (Veřejné informační služby knihoven) jsou koncipovány jako projekty s finanční spoluúčastí žadajícího řešitele projektu. Projekt „Úřední a oficiální seriálové dokumenty republiky Československé, druhá etapa (pokračování)“ byl schválen, ale požadovaná dotace 105 000 Kč byla krácena na poskytnutých 70 000,- Kč na komplexní digitalizaci dokumentů s tím, že ... „Dotace není určena na nákup výpočetní techniky. Ani v rámci fin. spoluúčasti na projektu nebude hrazen nákup hardware, vlastní prostředky budou přednostně vynaloženy na úhradu služeb souvisejících s reformátováním“.

Zapojením se do programů VISK plní knihovna Národního archivu svou koncepci automatizace agend a činností knihovny a zároveň doporučení auditorské zprávy „Knihovna SÚA: Posouzení současného stavu automatizace a návrh budoucího rozvoje“, zpracované externím auditorem (v listopadu 2004).

Projekt digitalizace deníku Československá republika (Pražské noviny) byl zahájen v průběhu poslední etapy digitalizace „Sibiřských tisků“ v roce 2008 a v roce 2010 pokračoval již vlastní, druhou etapou.

Digitalizací tohoto „vládního“ deníku, který vycházel v letech 1920–1938¹ a který se i ve své hlavičce uváděným ročníkem CCXLI [241] – 259 po celou dobu svého vycházení hlásil k „Pražským novinám“² se knihovna Národního archivu (dále jen knihovna NA) zapojila do procesu digitálního zpřístupnění jednoho z nejdéle vycházejícího titulu novin v dějinách české (československé) žurnalistiky. Zároveň tím naplňuje své cíle v oblasti péče o dokumenty specifické pro fondy knihoven archivů ale i jiných úřadů – tj. v oblasti péče o dokumenty vládní, úřední a / nebo oficiální speciálně nebo všeobecně publikované. Projekt digitalizace „Úřední a oficiální seriálové dokumenty republiky Československé“ v tomto ohledu plynule a úzce navázal na již uzavřený projekt „Sibiřské tisky“³.

Jde tedy o dlouhodobý projekt zmapování, evidence a bibliografického zpracování včetně bibliografických soupisů a v souvislosti s projektem VISK 7 i o projekt záchrany a zpřístupnění historických pramenů k rozsáhlé zákonodárné, politické a jiné činnosti státu a k významným společenským změnám v něm.

Vedle vlastní digitalizace dokumentů předložila knihovna NA v roce 2010 rovněž žádost na poskytnutí dotace pro nákup moderního výkonného technického zařízení (PC sestavu s 4 interními HDD „v zrcadle“ – s celkovou kapacitou 4 TB a řadičem disků) a pro získání prostředků na instalaci systému Kramerius. Měli jsme na zřeteli v první řadě řešení kvalitního zpřístupňování dokumentů digitalizovaných v rámci projektu VISK 7 – Kramerius i mimo něj, resp. kom-

- 1 Československá republika (Pražské noviny) / vydavatel a zodpovědný redaktor Josef St. Hevera. – Roč. CCXLI (č. 1, ve čtvrtek 1. ledna 1920) – 259 (č. 301, v sobotu 31. prosince 1938). – Praha : Státní tiskárna v Praze, 1920 – 1938. Přílohy: Nedělní čtení.
- 2 Přidělená ISSN souvisejícím titulům: ISSN1802-775X: Pražské nowiny (1825–1848); ISSN 1802-7768: Rozličnosti Pražských nowin (1826–1833); ISSN 1802-7776: Konstituční Pražské nowiny (1848); ISSN 1802-7781: Pražské nowiny (1848–1864); ISSN 1803-4837: Pražský denník (1866–1895); ISSN 1803-1845: Pražské noviny (1895–1919); ISSN 1803-4853: Československá republika (Pražské noviny) (1920–1932); ISSN 1803-4861: Pražské noviny (1932) – Československá republika (1932–1938).
- 3 Rovněž realizován v rámci projektu VISK 7 – v letech 2006–2008; i zde šlo vedle unikátnosti dokumentů o oficiální publicistiku zařtřenou ve většině případů činností Československé národní rady.

plexní řešení provozu Mediátéky knihovny NA, specializované studovny digitalizovaných nebo digitálních dokumentů a jiných elektronických zdrojů.

Ve druhé řadě jsme sledovali moderní využívání fondu „Sbírka novin NA“, rozsáhlého sbírkového fondu, který obsahuje dokumenty – noviny všech historických typů a forem, počínaje rokem vydání 1722 do současnosti. Fond vznikal postupně v průběhu mnoha desítek let ať už na základě odběru novin vlastním archivem (Archivem země České a dále pak Ústředním archivem ministerstva vnitra a Ústředním zemědělsko-lesnickým archivem) nebo získaných v přejímkách knihoven zanikajících úřadů a institucí v 19. a 20. století. Velmi cennými částmi fondu jsou rozsáhlé novinové archivy politických stran a stranických vydavatelství, které knihovna NA převzala do svých fondů v letech 1990 – do současnosti (Vydavatelství Melantrich a stranický tiskový archiv ČSNS, Archiv Vydavatelství Rudé právo a Redakční archiv Lidové demokracie). Stejně cenný je celek zahraničních a českých (československých) novin převzatý z Ministerstva zahraničních věcí.

V současné době je nejvyšší čas zohlednit ten fakt, že noviny jako dokument patří k velmi využívaným dokumentům v historickém bádání a tedy i ve výpůjčních a informačních službách knihovny, což na jedné straně plně naplňuje oprávněnost jeho existence a péče o něj v NA, na druhé straně ale patří k nejhorším faktorům jeho ničení. I knihovna NA je nucena postupně „uzavírat“ některé nejvíce frekventované tituly a vylučovat je z výpůjčních služeb. V roce 2009 tak byl např. uzavřen deník Rudé právo (období let 1938 a 1948 – 1953). Venkov je vyloučen z výpůjčních služeb více jak 5 let.

I pro knihovnu NA je tedy stále více nutné zpřístupňování tohoto typu dokumentů formou jeho digitálních kopií. Vzhledem k tomu, že ve fondu Sbírka novin NA knihovna vlastní velké množství titulů (rozsah sbírky je cca 1 200 bm a obsahuje cca okolo 1000 titulů bohemikálních a zahraničních novin) může na jedné straně sama nebo formou výpůjček svých dokumentů jiným institucím pro dokompletování titulu přispět do systému Kramerius digitalizací svých dokumentů, na druhé straně může podle standardů a pravidel projektu „Veřejné informační služby knihoven (VISK)“, podprogram 7 Kramerius zpřístupňovat své originální dokumenty formou digitálních kopií pořízených na základě replikačních smluv.

Pociťujeme tedy zklamání nad tím, že investiční část projektu nebyla podpořena a že se v roce 2010 ani v rámci projektu VISK 7 – Kramerius 2010 ani mimo něj z prostředků NA nepodařilo naplnit naše cíle. Přesto nelze tuto „roční etapu“ projektu považovat za neúspěch.

Ve druhé polovině roku 2010, v průběhu hledání možných řešení dovybavení Mediátéky knihovny NA technickým zařízením pro systém Krame-

rius v úzké spolupráci s pracovníky IT Na probíhala zároveň jednání s Odborem umění a knihoven Ministerstva kultury ČR o změně projektu – tj. navýšení objemu digitalizovaných stran deníku “Československá republika” a zároveň jako příprava na úplné a moderní zpřístupnění dokumentů knihovny NA digitalizovaných v projektu VISK 7 – Kramerius v letech 2006–2010 pořízením obnovy dat na externí HDD 1,5 TB knihovny NA. Změna projektu byla ministerstvem schválena, oproti původně stanovenému objemu digitalizace 1921 (červenec-prosinec) – 1923 (leden–březen)/ 5634 stran bylo skutečně digitalizováno celkem 7 360 stran originálních předloh – tj. část deníku 1921 (červenec-prosinec) – 1923 (leden – září). Obnovu dat z pásky a export dat (tj. celkem 13 titulů / 79 svazků / 25454 image (=stran originálních předloh) na externí HDD 1,5 TB provedla firma Elsys Engineering.

Shrnutí výsledků druhé etapy projektu „Úřední a oficiální seriálové dokumenty republiky Československé“ v roce 2010:

Formou komplexní digitalizace (mikrofilm 2 generací + digitalizace dokumentů z matriční negativní kopie archivního mikrofilmu) byl digitalizován 1 titul: Československá republika (Pražské noviny), část 1921 (červenec–prosinec) – 1923 (leden–září – tj. včetně navýšení objemu digitalizace) seriálu bylo přiděleno ISSN již v roce 2008 (při zahájení digitalizace titulu v rámci třetí, závěrečné etapy projektu „Sibiřské tisky“). V případě titulu „Československá republika (Pražské noviny)“ byl pro potřeby přidělení ISSN proveden podrobný a časově náročný bibliograficko-dokumentační a bibliograficko-lokační průzkum knihovně NA byly předány mikrofilmy dvou generací (archivní negativ a matriční negativ) a komplexní digitalizované dokumenty na externím HDD 1,5 TB. Tímto řešením bylo zároveň vedle předání digitalizovaných dokumentů sledováno „vnitřní“ řešení problematiky zpřístupňování a archivování digitalizovaných dokumentů knihovny NA kopie komplexně digitalizovaných dokumentů v požadovaných formátech byly na výměnném HDD předány firmou Elsys Engineering do Národní knihovny k archivaci a pro zavedení do národní databáze „Kramerius“. Mikrofilmy dvou generací (tj. archivní negativ a matriční negativní kopie archivního negativu) budou uloženy ve specializovaném depotu pro foto-fono-kino dokumenty Národního archivu na mikrofilmech je celkem nasnímáno (dle faktury č. 201000020, vystavené firmou Věra Fialová, MICRONA) 3 786 „hrubých“ polí včetně snímků technický předloh /

3.680 „čistých“ polí stran dokumentů, celkem bylo digitalizováno (dle faktury č. 10010231, vystavené firmou Ing. Ivan Sabo, Elsyst Engineering) 7.572 všech stran (včetně stran s technickými, administrativními a bibliografickými metadaty), z toho 7 360 stran dokumentů

celkové náklady projektu činily 101 861,32 Kč, z toho bylo 70 000 Kč hrazeno z dotace projektu (tj. cca 68,72% celkových nákladů a zároveň 100 % dotace) a 31 861,32 Kč z finanční spoluúčasti Národního archivu (tj. cca 31,28 % celkových nákladů projektu)

Závěr

Můžeme konstatovat, že knihovna NA je plnohodnotně zapojena do národního projektu VISK 7 – Kramerius – projektu záchrany seriálových i monografických bohemikálních dokumentů 19. a 20. století, ohrožených degradací kyselého papíru. V rámci tohoto projektu digitalizuje unikátní a jedinečné dokumenty z vlastních fondů a zároveň spolupracuje s dalšími řešiteli v rámci kompletace digitalizovaných dokumentů pro dosažení maximálně možné kompletnosti dokumentů a dosažení maximálně možné kvality digitalizovaných dokumentů⁴.

Od roku 2009 jsou aktivity knihovny Národního archivu na poli digitalizace tištěných dokumentů zviditelněné kromě stávajících databází rovněž v Registru digitalizace České republiky⁵, projektu evidence digitalizovaných dokumentů a sledování procesu zpracování. Registr k 18. 1. 2011 eviduje skutečnosti do roku 2010.

V lednu 2011 byla knihovnou NA podána „Žádost o poskytnutí dotace z rozpočtu odboru umění a knihoven Ministerstva kultury České republiky na podprogram Kramerius v rámci programu Veřejné informační služby knihoven pro rok 2011. Dotace byla žádána na pokračování projektu komplexní digitalizace dokumentů oficiální a úřední povahy z fondů knihovny NA „Úřední a oficiální seriálové dokumenty republiky Československé, třetí etapa“ – tj. výhradně digitalizace deníku „Československá republika.

4 Pro potřeby dokompletování deníků a časopisů projektu „Sibiřské tisky“ knihovna NA v letech 2006–2008 úzce spolupracovala s knihovnou Vojenského historického ústavu, která knihovně NA zapůjčila své téměř 100% kompletní dokumenty; v roce 2008 naopak knihovna NA zapůjčila scházející čísla a měsíce titulu „Zlínská Pravda“ 1945 – dále jako „Naše Pravda“ 1945–1958, digitalizovaného Krajskou knihovnou Františka Bartoše Zlín.

5 Společný projekt Knihovny AV ČR, Národní knihovny a firmy Incad (systém Relief, v. III – ve stejném systému je vyprojektovaná struktura i relační katalogové databáze a dokumentačních databází knihovny NA); projekt Registr digitalizace – on-line na <http://www.registrdigitalizace.cz>